

มาตรการทางกฎหมายในการดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณภายใต้
พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ
และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504*

LEGAL MEASURES ON THE PRESERVATION AND PROTECTION OF THE
ANCIENT BUDDHA STATUES UNDER THE ACT ON ANTIQUES OBJECTS OF ART
AND NATIONAL MUSEUMS B.E. 2504

ถิรวรรณ กลางณรงค์, สุขสมัย สุทธิบัติ, อรวรรณ พจนานรัตน์

Thirawan Klangnarong, Suksmai Sutthibodee, Aorawan Potchananurut

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Ramkhamhaeng University

Corresponding Author E-mail: Thirawanklangnarong@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาปัญหาในการดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณ 2. ศึกษามาตรการทางกฎหมายในการดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณของประเทศไทย และ 3. ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้เหมาะสม ในการในการดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การวิจัยเอกสาร กฎหมาย บทความ รายงานวิจัยและอื่น ๆ ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 4 กลุ่ม คือ 1. ผู้ทรงคุณวุฒิจากกรมศิลปากร 2. นักกฎหมาย 3. นักวิชาการทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดีและศาสนา และ 4. พระภิกษุสงฆ์ และรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์หา มาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณในประเทศไทย

ผลการวิจัยพบว่า ไม่มีกฎหมายเฉพาะในการคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณ จึงได้นำ มาตรการทางกฎหมายตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 มาใช้บังคับแทน ซึ่งกฎหมายดังกล่าวไม่มีค่านิยม พระพุทธรูปโบราณทำให้พระพุทธรูปโบราณไม่ได้รับการขึ้นทะเบียนเนื่องจากไม่เข้าหลักเกณฑ์ การขึ้นทะเบียนเป็นโบราณวัตถุ การควบคุมการส่งออกพระพุทธรูปโบราณ ยังมีช่องว่างในการ อนุญาตให้ส่งออกพระพุทธรูปโบราณไปต่างประเทศได้ กรมศิลปากรมีบุคลากรไม่เพียงพอ จึงไม่ สามารถสำรวจและขึ้นทะเบียนพระพุทธรูปโบราณของวัดได้ทั่วประเทศ จึงควรมีการปรับปรุง

มาตรการทางกฎหมายในการดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณ ให้ได้ความชัดเจน ครอบคลุม ในการดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: พระพุทธรูปโบราณ; ดูแลและคุ้มครอง; มาตรการทางกฎหมาย

Abstract

This research article aimed to analyze the problems and legal measures in the conservation and protection of ancient Buddha statues. The qualitative research method used was documentary research, which collected data from the relating laws, articles, research reports, and other sources. The researcher created a tool for data collection through in-depth interviews with four key informants, namely 1. experts from the Fine Arts Department; 2. lawyers; 3. cultural scholars expertized in history, archeology, and religion; and 4. monks. Then the researcher used the gathered data to analyze the appropriate legal measures for the protection of the ancient Buddha statues in Thailand.

The research findings showed that a specific law to protect the ancient Buddha statues does not exist. Therefore, legal measures under the Ancient Monuments, Antiques, Objects of Art, and National Museum Act, B.E. 2504 have been applied instead. Since the mentioned Act does not provide the definition of ‘ancient Buddha statue,’ the ancient Buddha statues consequently missed out, because they do not meet the criteria of antique objects registration. There is a gap in export control relating to the allowance for the exportation of ancient Buddha statues to foreign countries. In addition, the Fine Arts Department does not have sufficient officers to carry out the survey and registration of the ancient Buddha statues in possession of temples across the country. Therefore, legal measures should be improved for the effective conservation and protection of the ancient Buddha statues.

Keywords: Ancient Buddha Statues; Conservation and Protection; Legal Measures

บทนำ

ประเทศไทยเป็นดินแดนหนึ่งในโลกนี้ ที่มีประวัติความเป็นมาในอดีตอันยาวนานที่มีความมั่งคั่งด้วยมรดกอันทรงคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ เป็นเกียรติภูมิ ความภาคภูมิใจของคนในชาติ และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา แสดงถึงประวัติศาสตร์ พัฒนาการของยุคสมัย บ่งบอกถึงความเจริญของชาตินั้น ๆ ในด้านศิลปกรรม ศาสนา โบราณคดี จารึก

ประเพณี สังคม สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดเรื่องราวในอดีตสู่การขยายผลเพื่อการศึกษาในปัจจุบัน และการส่งเสริมความเป็นชาติได้ ดังความตอนหนึ่งในพระราชดำรัสในพิธีเปิดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พุทธศักราช 2504 ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 มีพระราชกระแสพระราชดำรัสเกี่ยวกับคุณค่าและความสำคัญของโบราณวัตถุว่า โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุทั้งหลายเป็นของมีคุณค่าและจำเป็นแก่การศึกษาค้นคว้าในทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ โบราณคดี เป็นการแสดงถึงความรุ่งเรืองของชาติไทย ที่มีมาแต่อดีต ควรสงวนรักษาไว้ให้คงทนถาวรเป็นสมบัติส่วนรวมของชาติไว้ตลอดกาล (สำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, 2553)

ศาสนาพุทธเป็นศาสนาหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรม จารีตประเพณีของคนไทยเป็นอันมาก (กรมศาสนา, 2558) โดยมีวัดเป็นสถานที่เป็นศูนย์กลางของผู้คนที่รวมความเชื่อ ประเพณี ขนบธรรมเนียม ศิลปะ วัฒนธรรมและสรรพวิชาที่หลากหลายมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วัดยังช่วยบำบัดเบียดเบียนจิตใจในยามที่ผู้คนต้องเผชิญกับความทุกข์ ภาวะที่จิตใจไม่มั่นคง และมีพระพุทธรูปเป็นรูปเคารพ เป็นความเชื่อทางศาสนาพุทธเพื่อใช้กราบไหว้บูชา โดยมีพระพุทธรูปเป็นเครื่องนำทางที่ทำให้มีจิตรำลึกถึงพระธรรม คำสอนของพระพุทธเจ้า อันเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย การสร้างพระพุทธรูปขึ้นเพื่อเป็นรูปเปรียบหรือรูปแทนหรือการเป็นตัวแทน เครื่องหมาย หรือสัญลักษณ์ อาจกล่าวได้ว่าพระพุทธรูปเป็นประติมากรรมที่สร้างขึ้นแทนองค์พระพุทธเจ้าเพื่อเป็นรูปเคารพ (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2559) ซึ่งมีรูปแบบ ลักษณะที่มีความแตกต่างกันจากความเชื่อ ความศรัทธา ตามพุทธลักษณะ ตามคติ ความเชื่อผสมกับประวัติ ตำนานทางศาสนา จนกลายเป็นลักษณะเฉพาะของพระพุทธรูปที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ท้องถิ่น ภูมิภาคและชาติ ซึ่งมีผลต่อความมั่นคงของประเทศชาติ เป็นทรัพยากรหรือทรัพย์สินทางวัฒนธรรม (เอกพงษ์ สารน้อย, 2560) หรือมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) พระพุทธรูปที่มีความเก่า หรือมีอายุยาวนานยังเป็นการรวมมรดกทางวัฒนธรรมทางศาสนาที่สามารถจับต้องได้ (Tangible Heritage) ที่เป็นรูปธรรมที่จับต้องได้และมองเห็นตามรูปทรงที่แตกต่างกัน เพื่อกราบไหว้บูชา สักการะเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต แต่ในขณะเดียวกันพระพุทธรูปเหล่านั้นก็เป็นทั้งมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Heritage) เนื่องจากการแสดงถึงภูมิปัญญา งานฝีมือช่างในการประดิษฐ์ที่มีความงดงามแตกต่างกันในพระพุทธรูปแต่ละองค์ จึงทำให้การสร้างพระพุทธรูปโบราณของไทยมีความโดดเด่น หรือมีลักษณะเฉพาะแต่ละยุคสมัยของประเทศไทย ที่ถูกสร้างขึ้นมาตามรูปแบบแต่ละยุคสมัยของความเป็นไทย (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2556) การสร้างพระพุทธรูปโบราณได้ถูกแทรกเรื่องราวด้วยความคิดของผู้คน ผู้สร้างจากความเชื่อ ความเลื่อมใส ศรัทธาในองค์สัมมาพุทธเจ้า โดยผ่านลงไปเป็นพระพุทธรูป ถ่ายทอดชีวิต จิตวิญญาณในการสร้างก่อให้เกิดความประณีตงดงาม (จารุวรรณ พึ่งเทียร, 2555) เป็นศิลปะของผู้สร้างที่แสดงที่มาของรากเหง้าของงานช่างฝีมือ จนพัฒนาการมาสู่ทุกวันนี้

พระพุทธรูปโบราณจึงเป็นทั้งปูชนียวัตถุและโบราณวัตถุ และมีความหมายที่ควรค่าต่อการสงวนรักษา ส่งเสริมอนุรักษ์งานศิลปะ ฝีมือช่างไทยโบราณแบบดั้งเดิม ซึ่งแสดงออกถึงความรู้ทักษะตลอดจนการประดิษฐ์ซึ่งควรได้รับการสืบทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่งได้ (พิริวัชร ราชีวงศ์, 2561)

ในปัจจุบันประเทศไทยยังมีพระพุทธรูปโบราณจำนวนมากที่อยู่กระจัดกระจายในความครอบครองของวัด รวมทั้งเอกชน หรือหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ เป็นจำนวนมากที่ยังไม่ได้รับการคุ้มครอง ดูแลรักษาพระพุทธรูปโบราณ ที่กำลังเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา ซึ่งไม่อาจสร้างขึ้นใหม่ได้ หากมีการชำรุด เสียหายหรือสูญหายไปแล้วไม่อาจมีสิ่งใดทดแทนได้ (สมชาติ จึงสิริอารักษ์, 2560) จึงควรมีการดูแลรักษา คุ้มครองป้องกันก่อนเกิดความเสียหายและการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ในการที่จะทำให้พระพุทธรูปโบราณได้รับความคุ้มครองและได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นพระพุทธรูปโบราณ ซึ่งถือเป็นขั้นตอนหนึ่งที่จะทำให้พระพุทธรูปโบราณได้รับการอนุรักษ์ในฐานะสมบัติของชาติ (สำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร, 2553) และได้รับการดูแลรักษาอย่างถูกต้อง แต่เนื่องจากการสำรวจและการขึ้นทะเบียนพระพุทธรูปโบราณเป็นโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ยังมีอุปสรรค ข้อจำกัดจากงบประมาณและบุคลากรของกรมศิลปากรที่มีอยู่อย่างจำกัด จึงไม่อาจทราบจำนวนพระพุทธรูปโบราณที่สมควรได้รับการคุ้มครองในฐานะสมบัติของชาติ และปัญหาจากการที่กฎหมายเปิดโอกาสให้ส่งหรือนำพระพุทธรูปโบราณออกนอกราชอาณาจักรได้ เพียงแต่ต้องได้รับใบอนุญาตจากอธิบดีกรมศิลปากร (กรมศิลปากร, 2559) จึงก่อให้เกิดปัญหา สุ่มเสี่ยง เกิดช่องว่างในการเปิดโอกาสให้พระพุทธรูปโบราณถูกนำส่งออกไปนอกราชอาณาจักร เนื่องจากไม่มีกลไกการตรวจสอบจากบุคคลภายนอกหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าร่วม ทั้งนี้การสำรวจการขึ้นทะเบียน การอนุญาตส่งนำพระพุทธรูปโบราณออกนอกราชอาณาจักร และจากการดำเนินการทั้งหมด กรมศิลปากรเป็นเพียงหน่วยงานรัฐเพียงหน่วยงานเดียว ที่ต้องดำเนินกิจกรรมทุกอย่างตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 จึงทำให้การดำเนินงานทั้งหมดตกไปอยู่กับกรมศิลปากร จนส่งผลให้เกิดการดูแล คุ้มครองป้องกันพระพุทธรูปมีความล่าช้า และเสี่ยงต่อการสูญหาย หรือเสื่อมสลายของพระพุทธรูปโบราณ ซึ่งผู้วิจัยจึงเห็นว่ามาตรการทางกฎหมายในการดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ยังขาดความชัดเจน และไม่ครอบคลุมครบถ้วนในการที่จะก่อให้เกิดการดูแลรักษาและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้วิจัยจึงศึกษาวิจัยปัญหาดังกล่าวนี้อย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นการปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายในการดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณ ซึ่งจะทำให้เกิดความชัดเจน ครอบคลุมครบถ้วนในการดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อประโยชน์ในการดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณให้เป็นสมบัติของชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาในการดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณ
2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายในการดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณของประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้เหมาะสม ในการในการดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งได้ดำเนินการวิจัย คือ การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาค้นคว้า และรวบรวมเอกสาร ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา ได้แก่ กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ คำพิพากษาของศาล ตำราวารสาร บทความ รายงานการวิจัย ดุษฎีนิพนธ์ รายงานการประชุม บันทึกการประชุม เอกสารประกอบการประชุม และเอกสารอื่น ๆ ที่เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มเป้าหมายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณโดยผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ 1. กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิจากกรมศิลปากร จำนวน 6 คน 2. กลุ่มนักวิชาการกฎหมาย จำนวน 5 คน 3. กลุ่มวิชาการทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศาสนา จำนวน 3 คน 4. กลุ่มพระภิกษุสงฆ์ จำนวน 4 รูป โดยผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากผู้มีประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญจากการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ดูแลและคุ้มครองโบราณวัตถุ พระพุทธรูป

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ให้สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาข้อมูลทางวิชาการโดยกำหนดรายละเอียดคำถามเป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้แสดงความคิดเห็นในปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยและวรรณกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณ ผู้วิจัยจะดำเนินการศึกษาเอกสารทางวิชาการ อันได้แก่ หนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ งานวิจัย และข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) ข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มาสรุปผลวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา สรุปข้อมูลที่ได้มา หามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณ เพื่อหาแนวทางปรับปรุงกฎหมายในการดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณ

ผลการวิจัย

1. ปัญหาในการดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณ การไม่มีนิยามคำว่า พระพุทธรูปโบราณ จำต้องอาศัยการตีความ และอาจส่งผลให้เกิดความไม่ได้ ทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่ได้ จึงเกิดปัญหาในการสำรวจ การขึ้นทะเบียน ส่งผลให้เกิดปัญหาการบังคับใช้ของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เนื่องจากไม่ทราบได้แน่ชัดว่าพระพุทธรูปแบบใดเป็นพระพุทธรูปโบราณ เนื่องจากการตีความจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของแต่ละบุคคล ซึ่งขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญที่แตกต่างกัน จึงทำให้ผลของการตีความย่อมมีความแตกต่างกัน และเกิดความไม่ชัดเจนแน่นอน และผลของการไม่มีนิยามคำว่า พระพุทธรูปโบราณ ส่งผลถึงวัดเองก็ไม่ทราบถึงความสำคัญของพระพุทธรูปโบราณที่วัดครอบครองอยู่ วัดจึงไม่ได้ดูแลปกป้องคุ้มครองเป็นพิเศษ หากเป็นพระพุทธรูปโบราณที่มีความเก่า และเสี่ยงต่อการโจรกรรม สูญหาย หรือเสี่ยงต่อการเสื่อมสลาย หรืออาจทำการซ่อมแซมเมื่อเสื่อมสภาพโดยไม่ทราบวิธีที่ถูกต้อง ทำให้เกิดความเสียหายที่ไม่อาจแก้ไขได้ทัน นอกจากนั้นประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจน ในการประกอบอาชีพการค้าซึ่งมีผลกระทบถึงประชาชนที่ต้องการซื้อขาย ส่งออกพระพุทธรูปทั่วไป หรือการนำ ส่งพระพุทธรูปโบราณออกนอกราชอาณาจักร อาจทำให้ประชาชนเกิดความเสี่ยงในการกระทำผิดโดยไม่มีเจตนา และรู้เท่าไม่ถึงการณ์

2. มาตรการทางกฎหมายในการดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณของประเทศไทย การพิจารณาพระพุทธรูปโบราณเพื่อขึ้นทะเบียนนั้น เป็นการนำนิยามความหมายของมาตรา 4 และหลักเกณฑ์ตามบทบัญญัติมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 มาใช้ในการพิจารณาตามบทบัญญัติของกฎหมาย แต่หลักเกณฑ์ของกฎหมายที่นำมาใช้ในการพิจารณาเกี่ยวกับการขึ้นทะเบียนพระพุทธรูปโบราณ เป็นหลักในการพิจารณาโดยพิจารณาจากคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ โบราณคดี ซึ่งเป็นการพิจารณาอย่างทรัพย์สินทั่วไป โดยไม่มีการแยกพระพุทธรูปโบราณ หรือวัตถุทางศาสนา เนื่องจากพระพุทธรูปโบราณนั้น มีความแตกต่างกันหลายประการทั้งวัตถุประสงค์ของการสร้าง การใช้งาน ความสำคัญทางศาสนา ความสำคัญทางจิตใจของผู้คนที่มีต่อพระพุทธรูปโบราณ ดังนั้นเพื่อให้การขึ้นทะเบียนพระพุทธรูปโบราณเป็นไปตามขั้นตอนลำดับ ความสำคัญเดียวกับโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุทั่วไป จึงอาจทำให้พระพุทธรูปโบราณนั้นไม่มี

ประโยชน์หรือไม่มีคุณค่าเพียงพอในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดีเป็นพิเศษ ที่อธิบดีกรมศิลปากรจะประกาศในราชกิจจานุเบกษาขึ้นทะเบียนโบราณวัตถุ หรือศิลปวัตถุ นั้น จึงเกิดปัญหาและส่งผลทำให้พระพุทธรูปโบราณไม่ผ่านการพิจารณาคัดเลือกการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ จึงทำให้พระพุทธรูปโบราณที่สำคัญหลายองค์ไม่ได้รับการขึ้นทะเบียน ไม่มีหลักฐานสำคัญทางทะเบียน เพื่อพิสูจน์ความเป็นเจ้าของหรือที่ตั้งของพระพุทธรูปโบราณ และส่งผลให้ถูกขโมยไปจากวัด รวมถึงไม่มีการบูรณะซ่อมแซมให้ถูกวิธี หากปล่อยให้เวลาผ่านไปโดยไม่ทำการขึ้นทะเบียนพระพุทธรูปโบราณ ก็ย่อมส่งผลทำให้พระพุทธรูปโบราณเสี่ยงต่อการโจรกรรม สูญหาย และเกิดความเสื่อมสลายไปในที่สุด ดังนั้นจะเห็นได้ว่าบทบัญญัติมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ไม่อาจนำมาพิจารณาขึ้นทะเบียนพระพุทธรูปโบราณได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ และจากบทบัญญัติมาตรา 22 การควบคุมการส่งออกโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ไม่สามารถนำหลักเกณฑ์นั้นมาใช้ในการคุ้มครองป้องกันพระพุทธรูปโบราณได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เนื่องจากทำให้พระพุทธรูปโบราณที่สำคัญถูกตีความว่าพระพุทธรูปโบราณนั้นเป็นโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ จึงถูกนำออกไปได้ โดยการอนุญาตจากอธิบดีกรมศิลปากร ซึ่งหากมีการนำส่งพระพุทธรูปโบราณออกนอกราชอาณาจักรไปแล้ว โดยเป็นการอนุญาตตามขั้นตอนที่กำหนดตามกฎหมายและเป็นการรับรองจากหน่วยงานภาครัฐ การเรียกร้องติดตามคืนก็ไม่สามารถทำได้ เนื่องจากเป็นการนำส่งพระพุทธรูปโบราณออกไปโดยชอบด้วยกฎหมาย และทำให้ประเทศไทยสูญเสียมรดกที่สำคัญของชาติ และตกอยู่ในความครอบครองของต่างชาติ

3. การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายในการในการดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณ มาตราทางกฎหมายในการดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณภายใต้พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนะการแก้ปัญหาโดยแยกการดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณออกมาให้อยู่ในกฎกระทรวง เพื่อให้เป็นอำนาจหน้าที่ของฝ่ายบริหารของกรมศิลปากร ที่จะนำไปบังคับใช้กับเหตุการณ์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสม เพื่อให้มีความยืดหยุ่นสามารถปรับให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ผู้วิจัยจึงได้แก้ไขประเด็นปัญหาโดยการแก้ไขเพิ่มเติมคำนิยาม หลักเกณฑ์ต่างๆ ในการขึ้นทะเบียนพระพุทธรูปโบราณ และการควบคุมการนำส่งพระพุทธรูปโบราณออกนอกราชอาณาจักร รวมทั้งการกำหนดการมีส่วนร่วมในการดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณของวัดประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกฎกระทรวง ซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504

อภิปรายผลการวิจัย

ปัญหาของการดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณ ไม่มีกฎหมายเฉพาะในการดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณ ไม่มีนิยามคำว่าพระพุทธรูปโบราณ ไม่มีหลักเกณฑ์

การพิจารณาการขึ้นทะเบียน และการควบคุมการส่ง นำพระพุทธรูปโบราณออกนอกราชอาณาจักร อีกทั้งหน่วยงานในการดูแลคุ้มครอง มีกรมศิลปากรเป็นเพียงหน่วยงานรัฐเพียงหน่วยงานเดียวที่ต้องดำเนินกิจกรรมทุกอย่างในการสำรวจ การพิจารณาคัดเลือกการขึ้นทะเบียน การส่งนำพระพุทธรูปโบราณออกนอกราชอาณาจักร การซ่อมแซม ดูแลป้องกัน พระพุทธรูปโบราณ

มาตรการทางกฎหมายที่ใช้บังคับในการดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณ คือ พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 แต่เมื่อนำมาใช้ไม่สามารถบังคับได้ เนื่องจากไม่มีคำนิยามของพระพุทธรูปโบราณ จึงต้องนำ มาตรา 4 คำนิยามของโบราณวัตถุ มาใช้บังคับแทน และการขึ้นทะเบียนตามมาตรา 14 เป็นการพิจารณาการขึ้นทะเบียนสิ่งทรมิตรพิทยทั่วไป ซึ่งส่งผลให้พระพุทธรูปโบราณไม่ได้รับการขึ้นทะเบียน จึงไม่สามารถดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณได้ตามแนวคิดการคุ้มครองมรดกทางศาสนา มาตรา 14 จึงเป็นบทบัญญัติที่ไม่เป็นตามหลักการของยูเนสโก ซึ่งให้ความสำคัญกับมรดกทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา และมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และศาสนา โดยต้องการปกป้องคุ้มครอง โดยคำนึงถึงคุณค่าทางจิตวิญญาณและความเชื่อของชุมชนที่เกี่ยวข้องด้วย อีกทั้งการอนุญาตให้มีการส่งออกพระพุทธรูปโบราณได้นั้น ทำให้เกิดช่องว่างของกฎหมายให้เปิดโอกาสให้พระพุทธรูปโบราณที่มีค่าของชาติถูกนำออกไปนอกราชอาณาจักรเกิดความสูญเสียมรดกของชาติไปอย่างน่าเสียดาย และหน่วยงานที่เข้ามาดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณ จะมีเพียงกรมศิลปากรหน่วยงานเดียว ที่ต้องเข้ามาดำเนินการในกระบวนการและขั้นตอนมากมาย ซึ่งการดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณควรต้องมีชุมชน ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในกิจการดังกล่าว ภายใต้ทฤษฎีแนวคิดในการดูแลคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งต้องมีส่วนร่วมทั้งระดับชาติ และระดับท้องถิ่น การที่กรมศิลปากรดำเนินการเพียงหน่วยงานเดียว จึงไม่เป็นไปตามหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งในการอนุรักษ์ฟื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นโดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการดังกล่าวด้วยตามที่กฎหมายบัญญัติ เมื่อการดำเนินงานทั้งหมดตกไปอยู่กับกรมศิลปากร จนส่งผลให้เกิดการดูแล คุ้มครองป้องกัน พระพุทธรูปมีความล่าช้า และเสี่ยงต่อการสูญหาย หรือเสื่อมสลายของพระพุทธรูปโบราณ ที่มีอาจสร้างทดแทนความแท้ดั้งเดิมของพระพุทธรูปโบราณ อันเป็นการสูญเสียต่อมรดกทางวัฒนธรรมของชาติและศาสนา

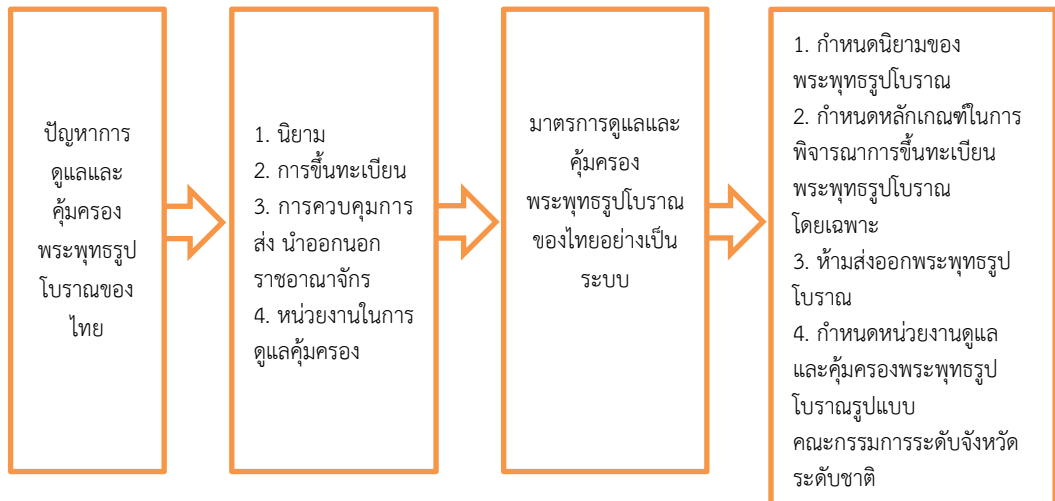
แนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายมาตรการทางกฎหมายในการดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณภายใต้พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 คือ การแก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวงซึ่งเป็นกฎหมายลำดับรอง เพื่อกำหนดรายละเอียดของกฎหมายและเป็นแนวทางในการปฏิบัติตามกฎหมาย

แม่บท คือ พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 เนื่องจากไม่อาจบัญญัติถึงรายละเอียดไว้ในกฎหมายแม่บทได้ จึงกำหนดให้เป็นอำนาจของฝ่ายบริหารในการออกกฎกระทรวงซึ่งจะมีผลใช้บังคับได้ทั่วทั้งประเทศหรือเฉพาะเรื่องตามที่กำหนดในกฎกระทรวง หากแก้ไขในพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 อาจล่าช้า มีขั้นตอนที่ต้องดำเนินการมาก และมีกระบวนการซับซ้อน ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนะการแก้ปัญหาโดยแยกการดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณออกมาให้อยู่ในกฎกระทรวง เพื่อให้เป็นอำนาจหน้าที่ของฝ่ายบริหารของกรมศิลปากร ที่จะนำไปบังคับใช้กับเหตุการณ์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสม เพื่อให้มีความยืดหยุ่นสามารถปรับให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ผู้วิจัยจึงได้แก้ไขประเด็นปัญหาโดยการแก้ไขเพิ่มเติมคำนิยาม หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ในการขึ้นทะเบียนพระพุทธรูปโบราณ และการควบคุมการนำส่งพระพุทธรูปโบราณออกนอกราชอาณาจักร รวมทั้งการกำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมในการดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณของวัดประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกฎกระทรวง ซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัย พบว่ารูปแบบการดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณที่เหมาะสมกับประเทศไทย อธิบายได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

การดูแลและคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณของไทย ตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ที่นำมาใช้กับบังคับกับ พระพุทธรูปโบราณจึงไม่สอดคล้องกับแนวคิดของการอนุรักษ์มรดกทางศาสนาของยูเนสโก ที่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และความเคารพต่อคุณค่าทางจิตวิญญาณ และไม่เป็นไปตาม แนวคิดของการเป็นมรดกวัฒนธรรมที่มีชีวิต (Living Heritage) ที่ยังคงมีความเกี่ยวข้องกับการ ใช้ประโยชน์ของชุมชนในหลากหลายลักษณะ หน้าที่ใช้สอยและจิตวิญญาณดั้งเดิม เพื่อให้ สามารถคงไว้ซึ่งปฐพีวัตถุทางจิตวิญญาณให้แก่สังคมต่อไป จึงต้องกำหนดบทบังคับค่านิยมของ พระพุทธรูปโบราณ และการขึ้นทะเบียนพระพุทธรูปโบราณไว้เป็นการเฉพาะ การควบคุมการส่ง นำพระพุทธรูปโบราณออกนอกราชอาณาจักร และการกำหนดหน่วยงานที่เข้ามาดำเนินการ สำรองและขึ้นทะเบียนพระพุทธรูปโบราณในความครอบครองของวัดทั่วประเทศ เพื่อให้การ ปกป้องคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณของประเทศไทยเกิดความเข้มแข็งอย่างเป็นระบบและยั่งยืน เพื่อรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของชาติ และเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ให้มีคณะกรรมการคุ้มครองและอนุรักษ์พระพุทธรูปโบราณ เพื่อเสนอแนะนโยบาย การคุ้มครองพระพุทธรูปโบราณ การปรับปรุงหรือแก้ไขกฎกระทรวง ประกาศ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับพระพุทธรูปโบราณต่อรัฐมนตรี
2. กำหนดวิธีการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสำรวจ ขึ้นทะเบียนพระพุทธรูป โบราณ และการมีส่วนร่วมในการติดตาม การตรวจสอบ มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนให้ ประชาชนทุกภาคส่วน
3. ให้มีการสร้างผู้เชี่ยวชาญในงานช่างโบราณเพื่อการซ่อมแซมดูแลพระพุทธรูปโบราณ เป็นการเฉพาะ โดยใช้กลไกการส่งเสริมบุคคลที่มีความชำนาญทางช่าง รวมทั้งจัดให้มี หน่วยงานให้เป็นต้นแบบอย่างทางงานช่างทางพระพุทธรูปโบราณของไทย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. เพิ่มเติมค่านิยม พระพุทธรูปโบราณ
2. กำหนดการขึ้นทะเบียนพระพุทธรูปโบราณแบ่งการพิจารณาตามคุณค่าและความสำคัญ ตามลำดับกำหนดรูปแบบ ลักษณะและลำดับคุณค่าความสำคัญของพระพุทธรูปโบราณเพื่อ พิจารณากำหนดหลักเกณฑ์ในการขึ้นทะเบียนพระพุทธรูปโบราณ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรวิจัยเกี่ยวกับมาตรการในการอนุรักษ์ คุ้มครองและความหลากหลายในงานพุทธ ศิลป์ของงานช่างศิลปะของไทย

2. ควรวิจัยการอนุรักษ์พระพุทธรูปในรูปแบบของวัสดุอื่น ๆ ที่แตกต่างกัน ด้วยเทคโนโลยีโดยใช้เครื่องสแกนและเครื่องพิมพ์สามมิติ ซึ่งจะสามารถช่วยให้เก็บรายละเอียดของพระพุทธรูปในรูปแบบ สามมิติและสามารถนำมาใช้ในการขึ้นรูปสามมิติได้ในกรณีที่พระพุทธรูปเกิดชำรุดเสียหาย หรือถูกโจรกรรม และในอีกกรณี คือ การขึ้นรูปพระพุทธรูปสามมิติ เพื่อใช้ในการจัดการแสดงแทนพระพุทธรูปของจริงได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมศาสนา. (2558). *ศาสนาในประเทศไทย*. นครปฐม: รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977).
- กรมศิลปากร. (2559). *ระบบ Nation Single Window (NSW) นำเข้า ส่งออก โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ*. นนทบุรี: บริษัท เอบีคิตสตรีวิชั่น จำกัด.
- จารุวรรณ พึ่งเพียร. (2555). *พุทธศิลป์ (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิรวัชร ราชีวงศ์. (2561). *แนวทางในการอนุรักษ์โบราณสถานในวัดมณีวนาราม จังหวัดอุบลราชธานี (วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. (2559). *พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรมไทย*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
- ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2556). *พุทธศิลป์สมัยรัตนโกสินทร์ : พัฒนาการของงานช่างและแนวคิดที่ปรับเปลี่ยน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
- สมชาติ จิงสิริอารักษ์. (2560). *ประวัติ แนวคิด ทฤษฎี และการปฏิบัติการในการอนุรักษ์โบราณสถาน (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. นนทบุรี: บริษัท ภาพพิมพ์.
- สำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร. (2553). *คู่มือการสำรวจขึ้นทะเบียนโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุในความครอบครองของวัดและเอกชน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมาพันธ์.
- _____. (2560). *คู่มือการพิจารณาประเภทโบราณวัตถุศิลปวัตถุเพื่อขออนุญาตส่งหรือนำออกนอกราชอาณาจักร*. นครปฐม: รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977).
- เอกพงษ์ สารน้อย. (2560). *สภาพปัญหาการคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นประเภทที่จับต้องไม่ได้ (ดุษฎีนิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

